

Печерський Р.В.

студент магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ М. СТЕЛЬМАХА

Анотація. У статті акцентується увага на особливостях індивідуального стилю М. Стельмаха. Наголошується на тому, що в поетичних творах та прозовій діяльності письменник використовував усну народну поетичну творчість. Здебільшого письменник звертався до відтворення правдивих картин життя, розкривав гармонію людини та природи.

Ключові слова: індивідуальний стиль, народні мотиви, поетика, фольклор, оптимізм, романістика.

В історії української літератури ХХ ст. цікавою є творчість М. Стельмаха. Різні аспекти індивідуального стилю М. Стельмаха привертали увагу дослідників. Зокрема, його твори досліджували такі літературознавці та критики як: А. Бевзенко, Л. Авксент'єв, З. Бондаренко, М. Бойко, Н. Сидяченко, Л. Козловська, В. Загороднюк, Т. Ткаченко, Л. Новіцька, Т. Ліщук та ін. Здебільшого критики вивчали манеру письма М. Стельмаха та звертали увагу на розкриття ним персонажів на сторінках художніх творів.

Глибоким оптимізмом, щирими народними мотивами перейнята поезія М. Стельмаха. Світлими, якими барвами грає лірика М. Стельмаха. Мальовничі картини рясного врожаю, чарівне багатство української природи, особливо дорогого авторові рідного Поділля, відтворює поет з щирою любов'ю і натхненням. Пейзажна лірика М. Стельмаха глибоко патріотична за своїм змістом і характером [4, с. 50].

У віршах для дітей М. Стельмах просто і поетично розповідає про те, що є близьким і зрозумілим для малюків. На поетиці художньої творчості М. Стельмаха плідно позначився вплив українського фольклору [7]. Характерні сталі епітети і народнопісенні метафори, повтори, порівняння і паралелізми характеризують його вірші. Однак все це органічно поєднано з поетичним баченням світу, образами, породженими власною поетичною фантазією [3, с. 17]. У закладах вищої освіти, аналізуючи творчість М. Стельмаха, можна вибудовувати власне розуміння та сприйняття його героїв, основних рис їх характерів. Доречно тут орієнтуватися на

навчальний план та освітньо-професійну програму першого (бакалаврського) рівня здобувачів вищої освіти та поетапно вивчати творчість відомих українських письменників з курсу «Історія української літератури» [6].

Проза М. Стельмаха міцно ґрунтується на вітчизняних традиціях нашої романістики. Але романи-хроніки і поетичні епопеї М. Стельмаха – не звичайні полотна. За життям окремого висілка він бачить дійсність всієї країни, на порівнюючи невеликому клапті подільської землі відбуваються події, в яких, немовби у фокусі, переломлюється сучасне і минуле всієї України. Не дивним є те, що дослідник Башманівський В. акцентує увагу на тому, що письменник постійно звертався до краси, показував гармонію людини та природи: «Пейзажні картини в прозі М. Стельмаха самобутні, зрозумілі й близькі читачеві. Секрет його майстерності, напевне, у тому, що письменнику, попри складність того періоду, все ж вдалося відтворити українське національне сприйняття світу» [1, с. 16].

Героїка новел М. Стельмаха прямо перекликається з героїкою фольклору – з тими народнопісними образами і мотивами, що, власне кажучи, і допомагають визначити обличчя цих його творів. Звертання М. Стельмаха до фольклору оригінальне, творче. Письменник і не копіює, і не стилізує під зразки народної творчості, він малює самостійні характери, по-своєму будує й розгортає сюжет. Через те його новели, в тому числі і «Гая», читаються з інтересом, вони сприймаються як самостійні художні твори, а не як бліді копії з відомих фольклорних оригіналів [8, с. 72].

Не важко помітити, що в своїх новелах, зокрема там, де так чи інакше використовуються фольклорні мотиви, М. Стельмах часто застосовує романтичні образи. Його розгорнуті метафори, постійні, а чи й власні оригінальні епітети і порівняння часто-густо сприймаються як певні поетичні символи, причому – романтичного забарвлення. Таке ж призначення має і емоційно збуджена, інверсована оповідь автора, своєрідна ритміка його лаконічної і поетичної розповіді [5, с. 46].

У художній манері ранніх прозових начерків М. Стельмаха явно помітне творче навчання письменника у таких майстрів, як Ю. Яновський та О. Довженко. Це творче навчання і обумовило деяку спільність типажів, прагнення до відтворення героїчних характерів, взятих з самої гущі народних мас. Відчувається воно і в колоритних малюнках народного життя, характерних батальних сценах, певних образотворчих прийомах, зокрема в прагненні автора до «концентрованої» поетичної оповіді, тісно зв'язаної з

народною творчістю, характерною народною фразеологією, використанням фольклору тощо [11].

Вражає тонке знання письменником психології простих селянських дітей, їх чарівного внутрішнього світу, романтики дитячих душ, яка часто назавжди відлітає з роками. М. Стельмах зумів якось «із середини» «просвітити» цей химерний і далекий світ дитинства, наснажити його глибоким почуттям, передати в мальовничих образах, які цілком відповідають і темі, і обраній точці зору [9, с. 20].

Впадає в око й блискуча мовна майстерність автора. При допомозі тонкої мовної характеристики письменник заглиблюється в психологію героїв, розкриває їх внутрішній світ, думи і переживання.

Одна із головних особливостей творів М. Стельмаха – його проблемність чи, точніше багатопроблемність. Письменник порушує багато питань і намагається дати відповідь на те, що хвилювало і ще й зараз хвилює наші серця. М. Стельмах гідно продовжує вітчизняні традиції великої романістики, яка сміливо піднімала цілі шари народного життя і судила про це життя з позицій передового письменника, захисника народних інтересів, великого гуманіста.

Народність – головна ознака епосу М. Стельмаха. З точки зору народних, партійних інтересів оцінює він сучасне життя, історичне минуле радянського народу, цілі зламні періоди в житті нашого суспільства. Правда життя промовляє до нас своїм чистим мужнім голосом зі сторінок романів письменника [2, с. 5]. Героїчне життя народу, його душевне багатство захоплюють письменника. Він пильно вникає в це життя, бере його близько до серця [10]. Власне кажучи, поетична краса цього життя і породила епос М. Стельмаха, визначила його як головні, так і похідні особливості, стала джерелом поезії письменника.

З головних особливостей романів М. Стельмаха слід насамперед відзначити те, що в центрі їх поставлено образ народу. Героїчна, сповнена мужності і поневірянь, виняткових зльотів і неймовірного стоїчного довготерпіння історія цього народу дана протягом останнього півстоліття. Боротьбу народу, очоленого партією, проти своїх і чужих визискувачів М. Стельмах оспівує і возвеличує. На думку Башманівського В., «романістика М. Стельмаха є особливим феноменом у розвитку української літератури ХХ століття. Письменник зумів запропонувати читачеві особливий художній світ, репрезентувавши власну естетичну програму, важливою складовою якої є мальовничі пейзажні картини» [3, с. 16].

М. Стельмах – самобутній майстер, зі своїми особливостями, уподобаннями, своєю поетикою – всім тим, що і створило йому власне національне обличчя видатного прозаїка, глибокого знавця людської душі. Він поет в прозі, поет розгорнутого епічного повіствування. Стрімке зростання поетичного епосу Михайла Стельмаха можна вважати визначним явищем в українській нашій літературі.

Література

1. Башманівський В.І. Пейзаж у романі М. Стельмаха «Велика рідня». *М. Стельмах і сучасність: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Хмельницький : ХмЦНП, 2012. С. 16–20.
2. Бойко М.Ф. Мовна майстерність прози М. Стельмаха. К. : Наукова думка, 1960. 32 с.
3. Бондаренко З.І. Фольклорні елементи у творчості М.П. Стельмаха. *Народна творчість та етнографія*. 1982. №3. С. 17–28.
4. Довженко Г.В. Фольклористичні праці М.П. Стельмаха. *Народна творчість та етнографія*. 1982. №3. С. 49–56.
5. Загороднюк В. Психологізм творчості Михайла Стельмаха: монографія. К. : Акцент, 2002. 192 с.
6. Землянська А.В., Шарова Т.М., Шаров С.В. Аналіз навчального плану бакалавра спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія, №8(76). 2019. С. 119–122.
7. Землянська А.В., Шарова Т.М., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
8. Семенчук І.Р. Художня майстерність Михайла Стельмаха. К. : Радянська школа, 1968. 172 с.
9. Сметанська М.І. Поетичні твори Михайла Стельмаха для дітей. *Літературна Вінниччина*. Вінниця, 1992. С. 17–21.
10. Стельмах М. Вибрані твори. К. : Сакцент Плюс, 2005. 736 с.
11. Ткаченко Т. Засоби стилізації розмовності в прозі Михайла Стельмаха: монографія. К. : Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2009. 179 с.